

Kandidatnummer 770

Frivillige organisasjoners påvirkning av offentlig politikk og samfunn.

Bacheloroppgave 2017

Bachelorstudium i administrasjon og ledelse

Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for offentlig administrasjon og ledelse

Sammendrag

Dette er en bacheloroppgave om frivillige organisasjoners påvirkning av offentlig politikk og samfunn. Oppgaven belyser hvordan frivillige organisasjoner fremmer sine interesser, hvilke kanaler de bruker og hvordan påvirkningen gjennom disse fungerer. Først ser oppgaven på hvordan organisasjonene jobber og hvilke utfordringer de møter i sitt arbeid. Deretter belyser oppgaven hvordan organisasjonene bruker Internett og sosiale medier til å fremme sine interesser. Videre ser oppgaven på organisasjonenes kontakt med offentlige myndigheter, og hva de får ut av denne kontakten. Til slutt belyses spørsmålet om det er formelle eller uformelle kanaler som er mest effektive for å bli sett og hørt som organisasjon. Oppgaven bygger på kvalitative intervjuer med informanter fra tre nasjonale pasient- og brukerorganisasjoner, samt på relevant teori og tidligere forskning på feltet.

Abstract

This is a bachelor's thesis about voluntary organizations' impact on public policy and society. The thesis illustrates how voluntary organizations promote their interests, what channels they use and how their impact works. First, the thesis looks at how the organizations work and what challenges they face. Then the thesis looks at how organizations use the Internet and social media to promote their interests. Furthermore, the thesis looks at the organizations' contact with public authorities and what they get from this contact. Finally, the thesis asks if it is the formal or the informal channels that are more effective to be seen and heard as an organization. The thesis is based on qualitative interviews with informants from three national patient and user organizations, as well as relevant theory and previous research in the field.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2	4.1.1. Samarbeid	20
Abstract	2	4.2. Internett og sosiale medier.....	21
Innholdsfortegnelse	3	4.3. Kontakt med offentlige myndigheter..	22
1. Innledning	4	4.3.1. Offentlige råd og utvalg.....	24
1.1. Oppgavens oppbygging	4	4.3.2. Kanalenes effektivitet.....	24
1.2. Valg av tema og problemstilling	4	5. Drøfting - Frivillige organisasjoners	
1.3. Forskningsspørsmål og avgrensninger ..	5	påvirkning	26
2. Teori - Frivillige organisasjoner i Norge	5	5.1. Hvordan jobber organisasjonene?.....	26
2.1. Typer og kjennetegn	6	5.1.1. Organisasjonenes utfordringer.....	27
2.2. Egenskaper og roller i samfunnet	7	5.2. Hvordan bruker organisasjonene	
2.3. Historie og endringsprosesser.....	9	Internett og sosiale medier?	28
2.4. Tidligere forskning	10	5.3. Hvilken myndighetskontakt har	
2.5. Påvirkning av politikk og samfunn.....	11	organisasjonene?.....	29
2.5.1. Strategier for påvirkning.....	12	5.3.1. Formelle og uformelle kanaler	32
3. Metode	15	5.4. Hvordan fremmer organisasjonene sine	
3.1. Valg og bruk av metode.....	16	interesser?	33
3.2. Metodekritikk	17	6. Konklusjon.....	34
3.3. Bruk av litteratur og forskning	18	7. Kildeliste.....	36
4. Presentasjon av data.....	19	8. Vedlegg.....	38
4.1. Arbeid og utfordringer.....	19	8.1. Vedlegg 1 - Intervjuguide.....	38
		8.2. Vedlegg 2 - Invitasjonsbrev.....	40

1. Innledning

Denne bacheloroppgaven er avslutningen på bachelorstudiet i administrasjon og ledelse ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Arbeidet med oppgaven startet i slutten av januar og varte til midten av mai 2017.

1.1. Oppgavens oppbygging

Jeg innleder oppgaven med å redegjøre for valg av tema og problemstilling. Så presenterer jeg forskningsspørsmålene som skal kaste lys over problemstillingen, samt oppgavens avgrensninger.

Videre følger teorien, der jeg først redegjør for fellestrekk og typer blant frivillige organisasjoner. I tillegg ser jeg på egenskaper og roller de inntar i norsk demokrati og samfunn. Jeg gjør et historisk tilbakeblikk på røttene til frivillige organisasjoner og belyser endringsprosesser. Videre gjør jeg rede for relevante funn i tidligere forskning. Til slutt belyser jeg forskjellige strategier organisasjonene kan bruke for å påvirke offentlig politikk og samfunn.

I metodedelen redegjør jeg for valg og bruk av metode, samt for metodekritikk. I tillegg gjør jeg rede for litteratursøk og bruk av tidligere forskning.

Videre presenterer jeg dataene mine i lys av forskningsspørsmålene. Jeg refererer til intervjuene med de enkelte organisasjonene, og setter disse i forhold til hverandre.

I drøftingsdelen setter jeg mine funn i sammenheng med teorien og tidligere forskning. Jeg belyser forskningsspørsmålene hver for seg og drøfter avsluttende oppgavens problemstilling.

Til slutt avrunder jeg oppgaven med en kort konklusjon.

1.2. Valg av tema og problemstilling

Frivillig sektor har alltid fascinert meg. Til dels fordi jeg selv alltid har vært frivillig engasjert i ulike organisasjoner og sammenhenger. Dessuten inntar den tredje sektoren en stor plass i det norske samfunnet. Likevel har den blitt forholdsvis lite forsket på. Først rundt 1980 begynte forskningen i Norge og Norden å interessere seg for det frivillige organisasjonssamfunnet som helhet (KKD 2007, 26). Jeg tok utgangspunkt i at frivillige organisasjoner er strategiske aktører, som i ulik grad søker å påvirke politiske beslutninger i tråd med sine interesser og verdier (Thesen og Rommetvedt 2009, 33). Derfor valgte jeg temaet "*Frivillige organisasjoners påvirkning av offentlig politikk og samfunn*".

1.3. Forskningsspørsmål og avgrensninger

Problemstillingen jeg ønsker å belyse er: "*Hvordan fremmer frivillige organisasjoner sine interesser - hvilke kanaler brukes og hvordan fungerer påvirkningen gjennom disse?*".

Følgende forskningsspørsmål skal kaste lys over denne problemstillingen:

- 1) Hvordan jobber organisasjonene, og hvilke utfordringer møter de i arbeidet sitt?
- 2) Hvordan bruker organisasjonene Internett og sosiale medier til å fremme sine interesser?
- 3) Hvilken myndighetskontakt har organisasjonene, og hvor effektive er formelle og uformelle kanaler for å bli sett og hørt som organisasjon?

Frivillig sektor og frivillige organisasjoner er tett knyttet til frivillig arbeid. Jeg skal i denne oppgaven likevel begrense meg til å se på organisasjonene som helhet, ikke på et individuelt nivå av frivillige og deres innsats. Videre skal jeg se på nasjonale, landsomfattende, organisasjoner. Som nasjonale organisasjoner definerer jeg i denne oppgaven organisasjoner med et nasjonalledd og lokale og/eller regionale lag eller avdelinger, etter det Gulbrandsen og Sivesind (2013, 9) kaller for "folkebevegelsesmodellen". Jeg skal ikke se på arbeidet som gjøres på regionalt eller lokalt nivå. Isteden skal jeg gjennom hele oppgaven fokusere på arbeidet i organisasjonenes nasjonale ledd. For å avgrense oppgaven ytterligere skal jeg fokusere på medlemsbaserte interesseorganisasjoner, nærmere bestemt på nasjonale pasient- og brukerorganisasjoner.

2. Teori - Frivillige organisasjoner i Norge

Det er vanlig å skille mellom det offentlige og det private i demokratiske stater. Det offentlige omfatter det politiske beslutningssystemet, og kalles for offentlig sektor. Det private omfatter markedet med inntektsbringende virksomhet og fordeling. I tillegg er også sivilsamfunnet, som omfatter organisasjoner, sammenslutninger og familien, del av det private. Begrepet privat sektor omfatter både markedet og sivilsamfunnet. Frivillige organisasjoner befinner seg i skjæringsfeltet mellom offentlig sektor, markedet og sivilsamfunnet. Organisasjonene betegnes ofte som den tredje sektoren, fordi de på ulike måter kobler ressurser fra de to andre sektorene (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 30-31). Begrepet har sitt utspring i amerikansk litteratur fra tidlig i 1970-årene (KUD 1997, 13). Et annet brukt begrep er frivillig sektor.

2.1. Typer og kjennetegn

Frivillige organisasjoner kan klassifiseres på ulike måter. Som oftest deles de i to hovedgrupper; samfunnslivsorganisasjoner og arbeids- og næringslivsorganisasjoner (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 276; Christensen et al. 2014, 122). Samfunnslivsorganisasjoner omfatter organisasjoner innen blant annet vitenskap, kultur, idrett, religion og humanitære og sosiale organisasjoner (Thesen og Rommetvedt 2009, 43). Det er denne kategorien som også omfatter pasient- og brukerorganisasjoner, organisasjoner for pårørende og funksjonshemmedes organisasjoner.

Selv om frivillige organisasjoner er svært sammensatte og forskjellige så kjennetegnes de av noen felles trekk. Organisasjonene er allmenntilgittige. Det betyr at organisasjonenes formål må være innrettet mot fellesskapsløsninger, og ikke bare tjene private grupper. Videre kan organisasjonene ikke brukes til å berike medlemmene økonomisk. Et eventuelt overskudd kan ikke disponeres av enkeltpersoner, men må komme organisasjonenes formål til gode. Medlemskapet må være åpent og tilgjengelig for alle. I tillegg er organisasjonene uavhengige fra det offentlige. De kan opprettes og nedlegges uten offentlig medvirkning og er selvstyrte (KUD 1997, 14). Flere frivillige organisasjoner kan slå seg sammen i overordnede paraplyorganisasjoner (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 276).

Organisasjonene betegnes ofte som frivillige organisasjoner, siden medlemskapet er frivillig (Christensen et al. 2014, 122). De fleste frivillige organisasjoner er bygget opp etter demokratiske prinsipper, og eies av medlemmene. Formelle beslutningsstrukturer sikrer demokratiet og bidrar i idealfallet til at alle medlemmer har mulighet til å delta i politikkkutforming (KUD 1997, 10). Mange nasjonale organisasjoner har lønnete ansatte i sentraladministrasjonen. Disse yter service overfor medlemmene, bidrar med faglig ekspertise og utøver interessepolitisk arbeid mot offentlige myndigheter (Christensen et al. 2014, 123).

Mange frivillige organisasjoner betegnes også som interesseorganisasjoner, fordi deres oppgave er å ivareta interessene til spesielle samfunnsgrupper (Christensen et al. 2014, 122). Interesseorganisasjoners formål er som regel å vinne aksept, og å bedre vilkårene, for en bestemt sak eller en gruppe mennesker. De retter ofte oppmerksomheten mot å påvirke offentlig politikkkutforming (KKD 2007, 23). I tillegg til interessekamp driver organisasjonen som regel med sosiale aktiviteter rettet mot medlemmene (KUD 1997, 15).

2.2. Egenskaper og roller i samfunnet

Frivillige organisasjoner spiller en viktig rolle ved å være kanaler for kommunikasjon og interessehevding i et demokrati. Organisasjonskanalen representerer en av mulighetene for innbyggerne til å påvirke forvaltningen (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 275). Sivile sammenslutninger representerer svake grupper og beskytter for statlige feilgrep. De kanaliserer politiske, moralske, økonomiske og kulturelle impulser fra borgernes sivile sfære inn på de offentlige beslutningsarenaene. Mangfoldet av sivile, selvstendige organisasjoner er viktig for et velfungerende demokrati (KUD 1997, 10).

Stortingsmeldingen "Om statens forhold til frivillige organisasjoner" (KUD 1997) nevner seks prinsipielle begrunnelser for viktigheten av frivillige organisasjoner. Organisasjonene er betydningsfulle samfunnsaktører, som utfører mange tusen timer arbeidsinnsats hvert år. I tillegg er de viktige demokratiske aktører, som utgjør en viktig del av det sivile samfunnet som befinner seg mellom staten, markedet og familien. Videre er tilknytning og deltagelse i sosiale felleskap et grunnleggende vilkår for et meningsfylt liv. Frivillige organisasjoner kan skape tillit i samfunnet, og motvirke fordommer og skepsis mot andre mennesker. Dermed bidrar de til et samfunnsmessig mangfold. Til slutt er frivillige organisasjoner også en sentral arena for kunnskapsformidling og læring (KUD 1997, 10-11).

Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo (2011) tar opp de samme seks grunner som stortingsmeldingen (KUD 1997), men ser på dem som ulike roller frivillige organisasjoner kan ha i det norske demokratiske systemet. Organisasjonene utgjør en viktig del av det sivile samfunn og er aktive i forholdet mellom staten, markedet og sivilsamfunnet. De politiserer det som i utgangspunktet var private spørsmål, og fremstår på denne måten som formidlere mellom privat sfære og offentlig sektor. Organisasjonene gir input til politiske beslutninger ved å være aktive i den offentlige debatten. Videre er frivillige organisasjoner sosiale felleskap, og medlemskap i slike er et grunnleggende vilkår for et meningsfylt liv og individuell selvrealisering. De bidrar til å skape tillit mellom enkeltmennesker, og motvirker dermed fordommer og skepsis som bunner i mangel på kjennskap til andre. Det skapes også tillit mellom enkeltmennesker og institusjoner, og mellom enkeltmennesker og demokratiske prosesser. Organisasjonene har en rolle i å formidle kunnskap og læring i samfunnet. Og de bidrar med ressurser i samfunnet, både gjennom arbeidsinnsats og økonomiske midler. Videre er de aktører på arbeidsmarkedet. Både fordi de sysselsetter ansatte og fordi de produserer og driver tjenester, ofte i samarbeid med kommune eller stat. Til slutt er frivillige organisasjoner

aktører i politiske prosesser, ved å drive interessekamp og å kanalisere medlemmenes interesser inn på beslutningsarenaene (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 277-278).

Wollebæk, Selle og Lorentzen (2000) tilegner frivillige organisasjoner tre grunnleggende egenskaper. Organisasjonene kan sees som utviklere, formidlere og bevarere av sosial integrasjon. Videre kan de sees som økonomiske aktører og en økonomisk arena. Til slutt kan organisasjonene sees som demokratiske institusjoner, der frivillig innsats bidrar til å vedlikeholde og utvikle demokratiet (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000, 86-87).

Oppfatningen av hvilken rolle frivillige organisasjoner spiller i samfunnet avhenger også av synet på samfunnet. Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008) viser til at samfunnet innenfor integrasjons- og demokratiperspektivet vektlegges ulikt, som konsensus- eller konfliktorientert. Ser en konflikt som en nødvendig del av sivilsamfunnet så vektlegges organisasjonenes eksterne demokratiske rolle. Organisasjonene er formidlere av interesser og garantister for verdimangfold. Ser en derimot konsensus som et ideal i samfunnet så vil en legge sterkere vekt på organisasjonenes interne demokratiske rolle. Organisasjonene skaper varig tilhørighet og mellommenneskelige bånd, og sosialiserer medlemmene til gode samfunnsborgere (Wollebæk, Selle og Strømsnes 2008, 11).

Videre kan samfunnssynet være individsentrert eller kollektivistisk, og organisasjonene kan i ulik grad være samfunnsrettet eller medlemsrettet. Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008) tegner dermed to kryssende dimensjoner: konfliktorientering versus konsensusorientering og samfunnsrettet versus medlemsrettet. Deretter kan frivillige organisasjoners rolle i samfunnet skisseres gjennom fire idealtypiske organisasjonsformer i fire perspektiver på sivilsamfunnet. Det er to typer innenfor et konfliktorientert samfunn: kritiske organisasjoner i en samfunnsrettet sfære og interesseorganisasjoner i en medlemsrettet sfære. I et konsensusorientert samfunn kan det skilles mellom kommunitære organisasjoner i en samfunnsrettet sfære og serviceorganisasjoner i en medlemsrettet sfære (Wollebæk, Selle og Strømsnes 2008, 13).

Pasient- og brukerorganisasjoner kan etter Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008) kategoriseres som medlemsrettete organisasjoner i et konfliktorientert samfunnsperspektiv. Organisasjonenes rolle er å formidle individenes egeninteresse, reelle interesser og verdier, inn mot den politiske arenaen. Forutsetningen for at et slikt system fungerer er at alle organisasjoner har samme mulighet til å påvirke politiske beslutninger. Systemet må være åpent, slik at det er lett å

organisere sine interesser, og makten må ikke være sentralisert (Wollebæk, Selle og Strømsnes 2008, 15).

2.3. Historie og endringsprosesser

Norge har en lang tradisjon med frivillige organisasjoner. Enkelte norske sammenslutninger har en historie helt tilbake til midten av 1800-tallet. De første organisasjonene for mennesker med nedsatt funksjonsevne ble grunnlagt rundt slutten av 1890-årene. Mellom- og etterkrigstiden var en periode med vekst blant frivillige organisasjoner, spesielt blant interesseorganisasjoner (KKD 2007, 23).

Samarbeidet mellom frivillige organisasjoner og staten økte etter andre verdenskrig. Det norske politiske system fikk flere innslag av nykorporativ karakter. Et kjerneelement i denne utviklingen var opprettelsen av stadig flere statlige styrever, råd og utvalg med representasjon fra ulike interesseorganisasjoner på 1950-tallet (KKD 2007, 23; Rommetvedt 2011, 24). Korporatisme betegner interesseorganisasjoners deltakelse i utforming og iverksetting av offentlig politikk gjennom formelle kontakter med forvaltningen (Christensen et al. 2014, 132). Antallet utvalg vokste fram til 1979 (Rommetvedt 2011, 24). Fra begynnelsen av 1980-tallet har det korporative apparatet mellom myndigheter og sivilsamfunn blitt omfattende nedbygd (Thesen og Rommetvedt 2009, 39). Fram til i dag har andelen av nasjonale organisasjoner som er medlem i offentlige råd, styrever eller komiteer blitt kraftig redusert, fra 37 % i 1983 til 13 % i 2013 (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 83). Nye former for påvirkning kan ha erstattet nedgangen i utvalgsrepresentasjon. Politisk innflytelse avhenger ikke lengre fra organisasjonshierarkiene og tilgang til de korporative organene (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 95).

I tillegg til nedbyggingen av korporative strukturer utviklet det seg en forskyvning i maktforholdet mellom Stortinget og regjeringen. Det skjedde en parlamentarisering, der Stortinget ble mer aktivt og innflytelsesrikt. Gjennom delegering ble ansvar og autoritet flyttet fra departementene til direktorater, tilsyn og andre etater. Videre skjedde det en medialisering av politikken, der mediene utviklet seg til den viktigste kanalen for kommunikasjon mellom politikerne og velgerne. Dessuten førte fremveksten av ulike informasjons- og kommunikasjonsformer til en senket terskel for å ta kontakt med politikere og myndigheter (Thesen og Rommetvedt 2009, 40-41). Enjolras et al. (2013, 9) fremhever at det er ulike meninger om hvorvidt sosiale medier har bidratt til å styrke eller svekke mobilisering rundt samfunnspolitiske spørsmål, og hvordan de har forandret den offentlige samtalen.

I følge Gulbrandsen og Ødegård (2011) ble paraplyorganisasjoner stadig viktigere aktører i påvirkningsarbeidet overfor offentlige myndigheter. Flere av disse har kontakt og påvirkning av myndighetene som en sentral oppgave. Likevel finnes det lite systematisk kunnskap om paraplyorganisasjonenes betydning. Det er uvisst om de har sentralisert myndighetskontakten, og dermed skapt større avstand mellom myndighetene og de enkelte organisasjonene, eller om de har styrket kontakten inn mot politikerne og embetsverket (Gulbrandsen og Ødegård 2011, 95-96).

Disse utviklingstrekkene har ført til økende profesjonalisering, gjennom flere ansatte, og byråkratisering, gjennom flere systemer og rutiner, i frivillig sektor (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 63; Thesen og Rommetvedt 2009, 37). Videre har utviklingen ført til en økende grad av spesialisering og dermed et større mangfold blant frivillige organisasjoner. Både utviklingene i organisasjonssamfunnet og endringene i maktforholdene, mellom ulike politiske myndigheter, påvirker organisasjonenes valg av strategier for politisk påvirkning (Thesen og Rommetvedt 2009, 36-37).

2.4. Tidligere forskning

De nyeste dataene om nasjonale organisasjoner stammer fra en undersøkelse i 2013, gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Undersøkelsen viser at nærmest alle nasjonale organisasjoner brukte digitale verktøy. Hele 99 % anga å bruke Internett i forbindelse med organisasjonsarbeidet, og så mange som 94 % hadde en hjemmeside (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 48). Organisasjonene så på Internett som et nyttig verktøy for ulike formål. Hele 95 % opplevde internettverktøy som nokså eller svært nyttig til å informere medlemmer om aktiviteter. Videre opplevde 89 % av organisasjonene internettverktøy som nokså eller svært nyttig til å markedsføre og profilere foreningen. I tillegg opplevdes det å kunne holde kontakt med organisasjonenes lokallag som svært nyttig blant 37 % av organisasjonene. Derimot opplevde 57 % av de nasjonale organisasjonene internettverktøy som ikke nyttig, eller ikke særlig nyttig, til å påvirke opinionen eller politikere. Mer delt var meningen om nytten av internettverktøy til å skape debatt i organisasjonen. Det var 45 % av organisasjonene som opplevde internettverktøy som ikke nyttig, eller ikke særlig nyttig, til dette formålet (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 50).

Videre viser undersøkelsen at sosiale medier ble brukt av 61 % blant de nasjonale organisasjonene (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 48). Disse brukte sosiale medier i mange forskjellige sammenhenger. Hele 89 % brukte de til å informere medlemmer, og 76 %

anvendte de til å markedsføre organisasjonen (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 49). Blant organisasjonene som ikke brukte sosiale medier anga 65 % det som nokså eller svært viktig årsak at det tokk for mye tid. Videre anga 63 % det som nokså eller svært viktig årsak at de ikke hadde ressurser til en langsiktig satsning (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 51).

Satt i sammenheng med tidligere undersøkelser bekrefter undersøkelsen fra 2013 en klar nedgang i regelmessig kontakt mellom nasjonale organisasjoner og offentlige myndigheter de siste tiårene. Mens i 1983 hele 71 % av organisasjonene hadde regelmessig kontakt med myndighetene var det kun 62 % i 1999 og kun 54 % i 2013 (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 79). Nedgangen var sterkest når det gjald kontakten med departementene (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 80). En mulig forklaring for nedgangen i organisasjonenes kontakt med myndighetene kunne være at kontakten i dag gikk mer gjennom paraplyorganisasjonene. En annen forklaring kunne være at organisasjonene manglet de nødvendige ressursene for å holde regelmessig kontakt (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 82). Hyppigst kontakt hadde organisasjonene med direktorater og ytre etater. Andelen som hadde månedlig eller oftere kontakt med disse lå på 42 %. Minst kontakt hadde organisasjonene med regjeringen og Stortinget, med henholdsvis 9 % og 13 % andel av organisasjoner med månedlig eller oftere kontakt (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 81).

Med 52 % hadde omtrent halvparten av organisasjonene engasjert seg i saker som hadde vært oppe til drøftelse eller vedtak i et offentlig organ (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 85). Videre fant Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 87) at organisasjonene i gjennomsnitt brukte 5,2 ulike kanaler til å engasjere seg i slike saker. Hele 64 % av organisasjonene hadde arrangert møter om sakene, 59 % hadde samarbeidet med andre organisasjoner for å løse sakene, og 50 % hadde tatt sakene opp i pressen. Videre anga 47 % av organisasjonene å ha brukt Internett til å engasjere seg i sakene (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 86).

2.5. Påvirkning av politikk og samfunn

Kontakten mellom folket og forvaltningen i et representativt demokrati er indirekte. Den skjer gjennom ulike kanaler: valgkanalen, organisasjonskanalen, mediekkanalen og aksjonskanalen. Disse gir enkelte borgere og sammenslutninger mulighet til å samhandle ved utformingen og iverksettingen av offentlig politikk (Christensen et al. 2014, 121). Den grunnleggende innflytelsen skjer gjennom valgkanalen, der borgerne velger hvem som skal sitte i de folkevalgte forsamlingene (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 71). Økende vektlegging av brukerorientering i offentlig sektor har ført til en økt grad av aktivisering av

rollen som brukere. Den direkte deltakelsen gjennom rollen som bruker, sammensluttet i interesseorganisasjoner, kan sees som et supplement til den indirekte deltakelsen som borger og velger (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 356-357). Interesseorganisasjonenes samhandling med forvaltningen, organisasjonskanalen, kalles også den korporative kanalen (Christensen et al. 2014, 132).

I tillegg til å utgjøre kanaler for kommunikasjon og interessehevding bidrar frivillige organisasjoner til å utforme politikk på de fleste områder, og er dermed en integrert og viktig del av vårt demokrati (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000, 95). Frivillige organisasjoner kan påvirke alle deler av den parlamentariske styringskjeden, som består av det suverene folket, Stortinget som lovgivende forsamling, regjeringen som den utøvende makten og forvaltningen som det administrative apparatet (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 69). Dermed utgjør de en maktfaktor i det norske samfunn - som meningsdanner, deltakere i korporative fora, høringsinstanser og lobbyaktører (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000, 178).

Frivillige organisasjoners medvirkning i utformingen og iverksetting av offentlig politikk kan begrunnes ut fra verdier for partsstyre og fagstyre. Organisasjoner kan ha deltakelsesrettigheter i deler av forvaltningen. Enten fordi de representerer medlemmer som er særlig berørte av det disse gjør, eller fordi de har fagkunnskap som er relevant (Christensen et al. 2014, 121-122). Frivillige organisasjoners syn tillegges vekt av myndighetene fordi de oppfattes som representative bærere av medlemmenes mening (KUD 1997, 10).

2.5.1. Strategier for påvirkning

Thesen og Rommetvedt (2009) skiller mellom seks ulike strategier frivillige organisasjoner kan ta i bruk får å utøve innflytelse på politiske beslutninger: forvaltningskorporatisme, høringsdeltakelse, forvaltningslobbyisme, parlamentslobbyisme, mediestrategi og mobiliseringsstrategi. Strategiene har en varierende privilegeringsgrad, som betegner adgangsbegrensningen for organisasjonene, der forvaltningslobbyisme har høyest og mobiliseringsstrategi har lavest grad. Videre skilles det mellom direkte og indirekte relasjon til beslutningstakerne. Til slutt har strategiene ulik avhengighet av myndighetsetablerte systemer, der organisasjonene i ulik grad er avhengig av at myndighetene tar initiativet til kontakten (Thesen og Rommetvedt 2009, 33-36).

Forvaltningskorporatisme betegner organisasjonenes deltakelse i offentlige råd, utvalg, komiteer og lignende. Påvirkningen er rettet mot departementer eller direktorater og bygger på

prinsippet om medbestemmelse. Det er en høy adgangsbegrensning, vet at kun noen utvalgte organisasjoner har mulighet til å delta (Thesen og Rommetvedt 2009, 33-36). Deltakelse i offentlige råd, utvalg og komiteer gir organisasjonene posisjoner med direkte adgang til å påvirke utformingen av den offentlige politikken. Slike organer kan være permanente eller midlertidige, de kan ha rådgivende myndighet eller delegert myndighet til å fatte beslutninger (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 281-282).

Høringsdeltakelse er påvirkning overfor departementer eller Stortinget. Den skjer enten gjennom skriftlig deltakelse eller gjennom oppmøte på komitéhøringer, og bygger på prinsippet om uttalerett. Adgangsbegrensningen er mindre, ved at flere organisasjoner har mulighet til å delta. Både forvaltningskorporatisme og høringsdeltakelse bygger på en direkte relasjon til beslutningstakere og er avhengig av et myndighetsetablert apparat med høy institusjonaliseringsgrad. Det er myndighetene, ikke organisasjonene, som tar initiativet til kontakten (Thesen og Rommetvedt 2009, 33-36). Departementer eller Stortinget sender en sak til høring enten fordi saken angår organisasjonen, eller fordi organisasjonen har særlig kunnskap som kan være verdifull for saken (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 284).

Lobbyisme innebærer at organisasjonene fronter sine interesser direkte overfor offentlige organer med beslutningsmyndighet (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 285). Forvaltningslobbyisme er påvirkning av ministre, departementer eller direktorater, mens parlamentslobbyisme er påvirkning av Stortinget. Lobbyisme skjer gjennom personlige kontakter, uformelle møter, telefonsamtaler og lignende. Det er en direkte påvirkning med lav institusjonaliseringsgrad. Organisasjonene selv tar initiativet til kontakte, og er dermed ikke avhengige av myndighetene (Thesen og Rommetvedt 2009, 33-36). Disse uformelle kontakter mellom de folkevalgte og interesseorganisasjoner er ofte knyttet til enkeltsaker (Christensen et al. 2014). Lobbypregede og korporative innflytelsesstrategier utelukker ikke hverandre. Det er tvert imot slik at sannsynligheten for at organisasjoner har lobbepregede kontakt øker dersom de også har representasjon i et offentlig utvalg (Thesen og Rommetvedt 2009, 52).

Mediestrategi er rettet mot massemedier og utføres gjennom personlige kontakter, møter, pressemeldinger, konferanser og lignende. Den utgjør en indirekte relasjon til beslutningstakere, har en lav adgangsbegrensning og er ikke avhengig av et myndighetsetablert apparat (Thesen og Rommetvedt 2009, 34). I tillegg til valg- og organisasjonskanalen er mediekkanalen en viktig kanal mellom samfunnet og forvaltningen. Massemediene fungerer som kanal for innflytelse og som talerør for borgere, brukere og organisasjoner. De utgjør en

samfunnsmakt som skal utgjøre et korrektiv til de tre statsmaktene (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 291).

Mobiliseringsstrategi er rettet mot medlemmene og sympatisører, og skjer ved aktivisering gjennom demonstrasjoner, kampanjer og lignende. Relasjonen til beslutningsdeltakerne er indirekte, adgangsbegrensningen er lav og det består ingen avhengighet av myndighetene (Thesen og Rommetvedt 2009, 34). Slike former for politisk deltakelse og engasjement er initiert nedenfra og utgjør aksjonskanalen (Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo 2011, 314).

Internett og sosiale medier utgjør en uformell mulighet for påvirkning. Sosiale medier er et samlebegrep for plattformer på Internett som åpner opp for sosial interaksjon og gir brukerne selv mulighet til å skape og dele innhold i ulike former (Enjolras et al. 2013, 11). De har bidratt til at muligheten for å sette dagsorden har forskjøvet seg, og at tradisjonelle massemedier ikke lengre er enerådende i informasjonsformidlingen. Frivillige organisasjoner har fått anledning til å sette agenda og å reise debatt om det de er opptatt av selv, både overfor samfunnet generelt og overfor myndighetene (Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse 2012, 57). Sosiale medier har utvidet mulighetene til deltakelse gjennom selvprodusert og spredd nyhetsinnhold (Enjolras et al. 2013, 10). I tillegg ble det en overgang fra enveiskommunikasjon til dialog. Debatter som tidligere kun ble ført internt blant medlemmene i en organisasjon kan nå enkelt utvides til et bredere sett av interessenter (Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse 2012, 58). Det ser ut at sosiale medier blant annet har effektivisert styrearbeid, forbedret den interne informasjonsstrømmen i organisasjonene og gitt bedre rammebetingelser for ekstern informasjon og politisk arbeid (Gulbrandsen og Ødegård 2011, 84).

Internettverktøy brukes både til å kommunisere med medlemmer, den alminnelige opinion og massemedia (Gulbrandsen og Sivesind 2013, 18). Det kreves kompetanse for å skape gode presentasjoner på nettsider og i de sosiale nettverk, som frivillige organisasjoner ofte ikke har nok av (Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse 2012, 58). Internett og sosiale medier gir organisasjonene tilgang til å delta og sette agenda i en rekke nye offentlige samtaler. Men direkte politisk gjennomslagskraft skjer fortsatt gjennom de tradisjonelle mediene. Digitale medier oppleves heller ikke som direkte kanal for lobbyisme (Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse 2012, 64-65).

Kommunikasjon og samtaler via Internett og sosiale medier blir, sammen med profilering i media, stadig viktigere virkemidler for at frivillige organisasjoner skal nå sine mål

(Gulbrandsen og Sivesind 2013, 30). Facebook, som ble etablert i 2004, er det største sosiale mediet i dag (Enjolras et al. 2013, 12). Enjolras et al. (2013, 95) fant at 42 % av de under 25 år og 27 % av de over 26 år var medlem i en Facebook-gruppe til en frivillig organisasjon. Også Twitter, en mikrobloggingstjeneste stiftet i 2006, har i dag blitt en populær sosial plattform (Enjolras et al. 2013, 13).

Momenter som kan påvirke organisasjonenes valg av innflytelsesstrategi er i følge Thesen og Rommetvedt (2009) både organisasjonstype, grad av profesjonalisering i organisasjonen og korporativ deltakelse. Organisasjonene velger strategier som passer overens med deres formål. Samfunnsorganisasjoner har ofte allmenntilgittige formål, som kan gjøre det naturlig å rette seg mot offentligheten. Disse vektlegger oftere indirekte strategier. Organisasjoner som representerer særinteresser kan derimot foretrekke mer direkte kontakt med beslutningstakerne (Thesen og Rommetvedt 2009, 44-46). Som oftest kombinerer frivillige organisasjoner forskjellige strategier og aktiviteter for å påvirke offentlig politikk. Organisasjonene har politisk innflytelse og deres strategier er i mange tilfeller vellykkede. Formell og uformell kontakt med offentlige myndigheter oppfattes å ha like mye betydning blant mange samfunnslivsorganisasjoner (Thesen og Rommetvedt 2009, 54-58).

3. Metode

Det å bruke en metode betegner å følge en bestemt vei mot et mål. Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan en går fram for å innhente informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen analyseres og hva den forteller om samfunnsmessige forhold og prosesser. Empirisk forskning handler om å samle inn, analysere og tolke data. Prosessen preges av systematikk, grundighet og åpenhet (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 29).

Det skilles mellom kvalitative metoder og kvantitative metoder. Kvantitativ tilnærming handler om å telle opp fenomener og å kartlegge utbredelsen. Derimot undersøker kvalitative metoder spesielle kjennetegn eller egenskaper ved fenomenet som studeres (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 31-32). Kvalitative metoder registrerer og analyserer data i form av tekst, gjennom mindre formaliserte prosedyrer (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 237). Kvalitative data kan samles inn gjennom intervjuer, observasjon, skriftlige dokumenter, eller lyd- og bildemateriale (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 117).

3.1. Valg og bruk av metode

For å besvare mine forskningsspørsmål i lys av problemstillingen bestemte jeg meg for å samle inn data ved bruk av kvalitativ metode. Jeg ønsket å gjennomføre delvis strukturerte intervjuer med informanter fra nasjonale pasient- og brukerorganisasjoner. Dette valgte jeg fordi jeg var interessert i organisasjonenes subjektive meninger og opplevelser rundt tematikken. Jeg lagde en intervjuguide med 16 åpne spørsmål (se vedlegg 1), som til dels var inspirert av spørsmål brukt i tidligere forskning.

Før jeg startet innsamlingen av data måtte jeg vurdere om prosjektet mitt utløste meldeplikt til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Gjennom en samtale med en saksbehandler hos NSD kunne jeg bekrefte at jeg ikke ville innhente data som inneholder personopplysninger. Dermed måtte jeg ikke melde prosjektet til NSD.

Jeg ønsket å undersøke et utvalg av tre nasjonale pasient- og brukerorganisasjoner. Utvalget skulle bestå av maksimal variasjon, både i forhold til organisasjonenes type, medlemstall og antall ansatte. Dette valgte jeg fordi jeg ønsket å fange opp eventuelle forskjeller mellom organisasjonstypene. Jeg antok at tre intervjuer ville gi en tilstrekkelig mengde data, og at antallet stå i forhold til oppgavens omfang. Intervjuobjektene fant jeg gjennom Helse Norge sin liste¹ over pasient- og brukerorganisasjoner. Jeg kontaktet tre organisasjoner, ved å sende et invitasjonsbrev til organisasjonenes sentrale e-post adresse (se vedlegg 2). Jeg fikk positivt svar fra alle tre, og avtalte intervjuer. Etter at jeg hadde gjennomført de to første intervjuene måtte jeg endre utvalget mitt, fordi den siste organisasjonen ikke kunne stille opp. Jeg kontaktet nye organisasjoner for å kunne ta utgangspunkt i min planlagte utvalgsstørrelse. Dessverre klarte jeg ikke å avtale det siste intervjuet gjennom disse formelle kontaktforsøkene. På grunn av et økende tidspress fant jeg den siste organisasjonen gjennom bruk av mitt private nettverk. Slik fikk jeg som planlagt intervjuet et utvalg av tre organisasjoner med maksimal variasjon.

Alle tre organisasjoner var nasjonale og medlemsbaserte interesseorganisasjoner, som organiserte ulike grupper. Organisasjon 1 var en større organisasjon som favnet medlemmer med ulike funksjonshemninger. Den hadde aktuell over 10 000 medlemmer og mer enn 20 årsverk i sentraladministrasjonen. Jeg intervjuet den politiske lederen i organisasjonen. Organisasjon 2 var en mellomstor diagnose-organisasjon som favnet medlemmer med en bestemt diagnose. Den hadde aktuell rundt 5 000 medlemmer og mellom 5 og 10 årsverk. Jeg

¹ <https://helsenorge.no/pasient-og-brukerorganisasjoner>

intervjuet tre av de ansatte, inkludert informasjonsansvarlig. Organisasjon 3 var en barne- og ungdomsorganisasjon, med aktuell under 1 000 medlemmer og mellom 5 og 10 årsverk. I denne organisasjonen intervjuet jeg to av de ansatte; administrativ leder og kommunikasjonsansvarlig.

Informantintervjuene ble gjennomført personlig og svarene ble registrert ved hjelp av en lydopptaker. I etterkant analyserte jeg dataene jeg hadde fått innhentet ved å lytte til opptakene. Jeg lagde stikkord over de viktigste funnene, som jeg overførte i en tabell. Slik kunne jeg lett sammenligne svarene. Sentrale deler av samtalene ble transkribert i sin helhet. I tillegg til dataene fra intervjuene innhentet jeg også noen bakgrunnsdata ved å analysere organisasjonenes hjemmesider og profiler på sosiale medier.

Gjennom intervjuene samlet jeg inn en rik mengde med data. Jeg valgte bort å gå nærmere inn på organisasjonenes kontakt med media, samt deres oppfatninger av utviklingen over tid. Disse tema kunne vært gjenstand for en ny oppgave.

3.2. Metodekritikk

Johannessen, Tufte og Christoffersen (2010) anser reliabilitet som et grunnleggende spørsmål i all forskning. Begrepet kommer fra det engelske *reliabilitet* som betyr pålitelighet. Det handler om hvor pålitelige undersøkelsens data er (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 40). I tillegg måles data etter hvor relevante de er til å representere et fenomen. Dette kalles for validitet, av det engelske ordet *validity* som betyr gyldighet (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 69-70). Det er flere momenter som kan ha virket inn på reliabiliteten og validiteten av mine funn.

Utvalget mitt består av organisasjoner av ulik størrelse, både i antall medlemmer og i antall ansatte. Jeg valgte likevel å utelate de minste organisasjonene, med kun en eller ingen ansatte, fordi jeg antok at disse drev påvirkningsarbeid i svært begrenset omfang. Felles for utvalget mitt var at alle organisasjonene hadde flere ansatte i den sentrale administrasjonen. Videre utelot jeg organisasjoner som ikke hadde sitt sekretariat i Oslo, fordi jeg ønsket å gjennomføre intervjuene personlig. Et kriterium jeg ikke tok hensyn til var organisasjonenes økonomiske situasjon.

To av intervjuene ble etter ønske av organisasjonene gjennomført som gruppeintervjuer, mens et ble gjennomført som individuelt intervju. Når det intervjues flere har personer sammen disse

mulighet til å supplere hverandres svar. Det er mulig at dette ha påvirket omfang og utfall av svarene jeg fikk av organisasjonene.

Opgaven, inkludert spørsmålene i intervjuguiden, bærer preg av min egen forforståelse av temaet. I tillegg omhandlet spørsmålene kun organisasjonenes arbeid på nasjonalt nivå. Utover dette utgjør også engasjementet i region- og lokallagene mye av organisasjonenes arbeid. Det sistnevnte har jeg ikke tatt hensyn til i denne oppgaven, men valgte å fokusere på organisasjonenes påvirkning på sentralt nivå. Det å se på organisasjonene som helhet, på alle nivåene, ville ha overskredet både tilgjengelig tid og omfang til denne oppgaven.

Overførbarheten av mine funn er begrenset, fordi utvalget kun består av tre organisasjoner. Dermed har undersøkelsen en begrenset ytre validitet. En kan ikke generalisere fra utvalget til populasjon, og utvalget er ikke representativ for populasjonen (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010, 409). Det var ikke tid til å teste reliabiliteten av mine funn. Likevel så tror jeg at jeg har klart å fange opp en bredde i pasient- og brukerorganisasjoner, ved å velge et utvalg med maksimal variasjon.

3.3. Bruk av litteratur og forskning

For å finne relevant teori om temaet tok jeg først utgangspunkt i pensum fra studiet, spesielt fra emnet "Offentlig politikk og administrasjon" i første semester. Videre brukte jeg www.oria.no og www.nora.openaccess.no i litteratursøket. I tillegg dro jeg stor nytte av www.sivilsamfunn.no, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor sin hjemmeside. Jeg fikk også noen innspill til relevante kilder ved å ta kontakt med en av deres forskere. Jeg valgte å konsentrere meg om noen, etter min oppfatning, viktige kilder. Dette innebærer at jeg måtte velge bort andre kilder, og dermed ikke kunne ta hensyn til all relevant teori.

I tillegg til litteratur ønsket jeg også å bruke aktuell forskning som bakgrunnsdata i denne oppgaven. Det har blitt gjennomført ulike større spørreundersøkelser blant nasjonale organisasjoner, som omfattet deres myndighetskontakt og påvirkningsstrategier. Organisasjonsarkivet hos Norsk senter for forskningsdata (NSD) omfatter data fra undersøkelser i 1964, 1971, 1976, 1982, 1992 og 2005. Jeg vurderte å bruke dataene fra 2005, søkte NSD om tilgang og fikk raskt tilsendt en fil med datamaterialet. I løpet av arbeidet med oppgaven bestemte jeg meg likevel for å ikke bruke datasettet. Dataene var relativt gamle og en analyse av råmaterialet ville kostet meg uforholdsmessig lang tid.

Videre har Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor i 2009 gjennomført en undersøkelse blant lokallag i Hordaland. Jeg valgte å utelate denne fordi jeg i denne oppgaven ville begrense meg på organisasjonenes arbeid på nasjonalt nivå.

Den nyeste undersøkelsen på feltet er fra våren og sommeren 2013, der Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor gjennomførte en spørreundersøkelse rettet mot nasjonale frivillige organisasjoner. Jeg tok kontakt med dem for å få tilgang til dataene, men fikk avslag fordi de fortsatt jobbet med egne analyser. Noen av dataene hadde likevel allerede blitt publisert i deres rapporter "Nasjonale organisasjoner: en første oversikt" (Gulbrandsen og Sivesind 2013) og "Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet?" (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016). Jeg valgte å bruke noen data i rapporten fra 2016 som bakgrunn for mine egne funn. Rapporten støtter seg i tillegg til undersøkelsen fra 2013 delvis på lokallagsundersøkelsen fra 2009 og på organisasjonsarkivet fra 1983-1992. Videre støtter seg flere av mine litteraturkilder, spesielt Thesen og Rommetvedt (2009) på tidligere undersøkelser i organisasjonsarkivet.

4. Presentasjon av data

I det følgende skal jeg presentere dataene jeg samlet inn gjennom intervjuene med informanter fra tre pasient- og brukerorganisasjoner. Jeg skal omtale organisasjonene som organisasjon 1 (funksjonshemmedes organisasjon), organisasjon 2 (diagnose-organisasjon) og organisasjon 3 (barne- og ungdomsorganisasjon).

4.1. Arbeid og utfordringer

Organisasjon 1 inndelte sitt arbeid i politisk påvirkningsarbeid, brukermedvirkning, informasjonsarbeid, medlemstilbud og likepersonsarbeid. Organisasjon 2 skilte mellom interessepolitisk arbeid, tillitsvalgtopplæring, brukermedvirkning, likemannsarbeid, informasjon og medlemsaktiviteter. Både i organisasjonene 1 og 3 var påvirkningsarbeidet klart størst for tiden. Derimot jobbet organisasjon 2 veldig medlemsrettet, med et stort tilbud av kurs og sosiale aktiviteter. Organisasjon 3 påpekte at de brukte det medlemsrettete arbeidet til å innhente brukererfaring, som dannet referansegrunnlaget for deres interessepolitiske arbeid.

For organisasjon 1 bestå den største utfordringen i å prioritere riktig. De opplevde at det var veldig mange saker å ta tak i. Spesielt medlemmene forventet at organisasjonen hadde en mening om mange ting, og at den var synlig i debatter. Dette gjorde at organisasjonen opplevde

det som utfordrende å fokusere på én sak om gangen. Organisasjonen erfarte videre at det aktuelt var stramme økonomiske betingelser for slike organisasjoner. De hadde en opplevelse av at myndighetene prøvde å bidra mindre til at organisasjonen kunne oppfylle sine oppgaver overfor myndighetene. Organisasjonen opplevde at reduserte ressurser gikk utover både kvalitet og omfang av deres arbeid. Videre hadde de en opplevelse av at myndighetene finansierte dem i økende grad gjennom prosjektmidler. Ved å bli bunnet opp i prosjekter mistet de friheten til å jobbe på flere arenaer og med bedre kvalitet. Dette opplevdes som en motsetning til å være en fri organisasjon.

Også organisasjon 3 opplevde begrensede økonomiske ressurser som en av hovedutfordringene. De hadde ønsket seg at ressursene ble fordelt jevnere blant de frivillige organisasjonene. Ikke bare etter organisasjonenes størrelse, men også etter deres arbeidsinnsats. Organisasjonen opplevde å få lite penger fra myndighetene i forhold til jobben de gjorde. De skulle gjerne hatt enda større mulighet for påvirkning: "Alle hos oss både i styret og ansette har lyst til å gjøre mer, men så stoppes vi på en måte av livets realiteter". Videre opplevde de det som en utfordring å være en relativt små organisasjon. I tillegg hadde organisasjonen gjerne hatt flere støttespillere, og jobbet derfor aktivt med å knytte til seg flere interessenter som ønsket å bidra.

For organisasjon 2 opplevdes det som største utfordring at både fagfolk og folk i arbeidsliv og skole ikke forstod diagnosen. De jobbet mye med å gjøre diagnosen mer kjent. I tillegg brukte organisasjonen mye av sine ressurser på aktiviteter, likemannsarbeid, tillitsvalgtskolering samt på nettverket med forskere. Samtidig hadde de alltid et ønske om å jobbe mer interessepolitisk, og opplevde det som vanskelig å prioritere: "Man føler vel alltid at man la noen i stikke ved å velge bort noe". Videre hadde organisasjonen ønsket seg flere tillitsvalgte med stort overskudd, som tok tak i aktuelle saker. Overskudd til å løfte ting i felleskap var en utfordring fordi mange, enten selv eller i nær familie, måtte takle store omsorgsbehov.

4.1.1. Samarbeid

Noe alle intervjuete organisasjoner trakk fram som svært viktig var samarbeid med andre organisasjoner. Alle var medlem i minst en overordnet paraplyorganisasjon. Spesielt organisasjon 2 opplevde potensiell innflytelse gjennom paraplyorganisasjonen. De fulgte deres arbeid tett og deltok på innspills- og diskusjonsmøter, for å påvirke paraplyorganisasjonens synspunkter og utspill. Organisasjonen oppfattet samarbeidet med paraplyorganisasjonen som svært viktig, fordi denne var en essensiell høringsdeltaker for politikerne. Ved å være tett på paraplyorganisasjonen opplevde organisasjon 2 å komme tett på sakene. Også utenom

paraplyen hadde de et godt samarbeid med noen nærliggende organisasjoner. I enkelte saker opplevde de det som svært effektivt å jobbe sammen med dem som hadde like interesser. Slik organisasjonen opplevde det hadde dette ikke noe med størrelse å gjøre, men med å bli sterkere ved å være flere. På andre områder derimot oppfattet de det som mer lønnsomt å jobbe alene. I tillegg hadde organisasjonen mye godt samarbeid med fagmiljøet. De inviterte til en årlig fagkonferanse, der de informerte fagfolk om nyheter og utviklingen på området. Slik at disse kunne møte organisasjonens medlemmer på best mulig måte.

Også organisasjon 1 samarbeidet mye med andre interesseorganisasjoner på feltet, og opplevde dette som veldig betydningsfullt. Som minst like viktig opplevde de samarbeid med fagmiljøer med tilnærmede interesser, som ulike profesjonsforbund. Det handlet om å utveksle organisasjonenes meninger, og om å gå sammen om felles utspill. Organisasjonen opplevde det som svært viktig å ha et stort nettverk.

Organisasjon 3 prøvde å være tilstede på så mange fora som mulig, og var medlem i flere paraplyorganisasjoner. De opplevde at de, sammenlignet med lignende organisasjoner, brukte disse i mindre grad som støtte. Men de samarbeidet om politiske saker, kurs for tillitsvalgte og lignende. Organisasjonen opplevde at det å påvirke direkte og det å skape et bredt nettverk ofte hang sammen. Gjennom nettverk kunne de danne allianser som ga større gjennomslag i enkelte saker. Derfor anså de det å kommunisere med andre organisasjoner som svært viktig.

4.2. Internett og sosiale medier

Alle organisasjonene jeg intervjuet hadde en egen hjemmeside. Disse bruktes til å gjøre informasjon om diagnoser og aktiviteter tilgjengelig for både medlemmer og andre interesserte. Organisasjon 2 nevnte spesielt at mange fagpersoner brukte deres hjemmeside som informasjonskilde for diagnosen. Tidligere la de også ut nyheter på hjemmesiden, men brukte den nå kun til statisk informasjon.

Når det gjaldt sosiale medier så lå hovedfokuset i alle organisasjonene på deres Facebook-side. Sammen med hjemmesidene utgjorde disse hovedvekten av informasjonsdelingen. Facebook bruktes både til å informere medlemmene og til å skape synlighet og debatt rundt organisasjonene. Alle nyhetene ble lagt ut på Facebook-sidene. Organisasjon 2 fremhevet at det som ble delt mest var historier om medlemmene: "det er mer populært å lese om noe som er nært enn noe som er fjernt". Men de spredde også interessepolitikk som uttalelser, programmer og kampanjer gjennom dette mediet. Organisasjonen håpet at posting og deling av

innleggene ville gi økt synlighet, slik at beslutningstakerne hadde dem i bakhode. Videre brukte de Facebook til å kommunisere med både medlemmer, forskere og andre interesserte. Også organisasjon 3 brukte Facebook mye til å dele historier. I tillegg brukte de mediet til en viss opinionsbygging, der de fortalte folk hvordan verden så ut fra deres ståsted. Videre skapte de oppmerksomhet rundt aktuelle saker, og delte informasjon fra deres hjemmeside. Organisasjon 2 hadde aktuell rundt halvparten så mange følgere på Facebook som organisasjon 1. Organisasjon 3 derimot hadde klart flest følgere, selv om den var minst i antall medlemmer.

Alle organisasjoner hadde i tillegg profiler på både Twitter og Instagram. Organisasjon 2 brukte Instagram litt, med syv innlegg i perioden januar til april. Twitter derimot brukte de nesten aldri, med ingen innlegg i perioden. De manglet en strategi for hvordan de kunne bruke mediet i organisasjonens arbeid. Organisasjon 1 brukte Twitter minimalt, med to innlegg i perioden januar til april. Instagram brukte de litt, med syv innlegg i perioden. Også organisasjon 3 brukte Instagram lite, med åtter innlegg i perioden januar til april. Twitter derimot brukte de mye, med 41 innlegg i samme perioden.

Som den største nytten av Internett anså organisasjon 1 muligheten til å dele informasjon om viktige saker, som aktuelle høringer. Hjemmesiden bruktes mye til ekstern informasjonsdeling, men også intern overfor organisasjonens tillitsvalgt. Organisasjon 2 anså Internett som svært viktig for å kunne nå ut til potensielle nye medlemmer. Det ble viktigere og viktigere, og i dag var det helt naturlig å gå inn på nettet for å informere seg om aktuelle tilbud og aktiviteter. Hjemmesiden inneholdt mye informasjon, som i denne omfang ikke kunne deles på annen måte. Organisasjon 3 opplevde Internett både som gode og onde. De anså det som et nyttig verktøy, men påpekte at det også kunne være lett å gå seg vill i dens mulige funksjoner.

4.3. Kontakt med offentlige myndigheter

Organisasjon 1 hadde i hovedsak regelmessig kontakt med Stortinget, der noen komiteer var viktigere enn andre. Viktigst for dem var kommunal-, arbeids- og sosial-, samferdsels- og utdanningskomiteen. I tillegg hadde organisasjonen kontakt med enkeltmedlemmer i disse komiteene. Videre hadde de også mye kontakt med sentrale departementer, som Barne- og likestillingsdepartementet. Hvem organisasjonen hadde kontakt med var avhengig av hvem som hadde fagansvaret for temaene organisasjonen engasjerer seg i. Organisasjonen hadde, om ikke daglig, i hvert fall flere ganger i løpet av en uke kontakt med disse instansene. Betydningen av kontakten varierte, men organisasjonen følte som regel å bli tatt hensyn til. For tiden engasjerte de seg i tre løpende saker som var oppe til drøfting eller vedtak i offentlige organer. Måten de

engasjerte seg på var både ved å sende skriv, ta opp saken i media, delta på høringer, arrangere møter og samle underskrifter. I tillegg opplevde de personlig kontakt som minst like viktig. Organisasjonen opplevde å bli tatt hensyn til i varierende grad, men å bli hørt på en rekke ting. Ofte ble de spurt direkte om deres synspunkter til konkrete saker, særlig fra Stortinget.

Organisasjon 2 derimot hadde aktuell lite kontakt med offentlige myndigheter. Hovedvekten lå på å møte på høringer om statsbudsjettet hvert år. De møtte i alle komiteene med ansvar for deres prioriterte områder: helse, arbeid og skole. I tillegg møtte de også på andre høringer og på møter med komiteer, eller svarte skriftlig på høringer. Videre hadde de nylig vært med på å lage en statsrapport om et tema som berørte organisasjonens medlemmer. Her hadde organisasjonen sett det så langt tydeligste resultatet av deres påvirkningsarbeid. De opplevde å ha vært avgjørende for at rapporten ble laget. Også organisasjon 2 engasjerte seg i saker både gjennom informasjon til medlemmer, debatt og skriv til ulike instanser. I tillegg la de ut aktuelle saker på hjemmesiden og i sosiale medier. I spesielle saker ba organisasjonen også selv om møter med partigrupper, og opplevde det ikke som veldig vanskelig å få slike møter. Organisasjonen opplevde generelt å bli lyttet til, men ikke nødvendigvis å bli tatt hensyn til: "Å bli lyttet til og det å bli tatt hensyn til er to forskjellige ting". I noen saker kunne de oppleve å gjenta seg selv hele tiden, uten å se mye til resultater.

Organisasjon 3 hadde, på ulike måter, flere ganger i uken kontakt med offentlige myndigheter. Hovedvekten av denne kontakten lå på direktorater, departementer og etater. Blant annet hadde de kontakt med Helsedirektoratet, NAV, Utdanningsdirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet. Videre hadde de kontakt med Stortinget og diverse helsefraksjoner der, samt med helseforetakene. Organisasjonen jobbet både gjennom innspillmøter, høringssvar, dialog, uformelle møter og representasjon i offentlige råd og utvalg. De opplevde en stor betydning av kontakten med de ulike instansene. Det var gjennom denne kontakten, ved å fortelle myndighetene hva de burde gjøre, at de kunne utøve politisk virksomhet. Organisasjonen opplevde som regel at det ble tatt hensyn til deres synspunkter. I varierende grad, og ofte litt på sikt, fikk de til mye av det de ønsket. De hadde sett mange endringer som skjedde etter at deres tillitsvalgte hadde kommet med en idé som organisasjonen hadde jobbet fram. "Det kan ta et år, to år og fem år, men vi har en håndfull saker som har gått akkurat den veien vi ville. Og flere som har blitt omtrent som vi ville". Organisasjonen mente at det å lykkes hang sammen med formen og strategien som lå bak deres arbeid. Som spesielt viktig anså de langsiktighet. Videre handlet det om å snakke politikernes språk, og å gi dem et initiativ for å

handle. De prøvde å skape følelser av en mulig gevinst, som gjorde politikerne langt mer endringsvillige.

4.3.1. Offentlige råd og utvalg

Organisasjon 1 oppga å være aktuell representert i cirka 20-30 råd, utvalg, eller komiteer oppnevnt av regjering eller departement. Betydningen av denne representasjonen varierte veldig fra sak til sak, og hvor saken var i prosessen. De opplevde at mye av det som skjedde gjennom disse formelle møtene kunne bli litt "goddag mann økseskaft". Det var tunge prosesser og mye byråkrati rundt en sak, og mindre direkte gevinst på kort sikt. På kort sikt opplevde organisasjonen større betydning i kontakten med Stortinget og i møter med den politiske ledelsen i departementene. Det var der organisasjonen så resultater.

Også organisasjon 3 satt aktuell i cirka 20-30 offentlige råd, utvalg, eller komiteer. Av disse var cirka fem sentrale nasjonale råd og utvalg. "Vi er veldig heldig, og det er veldig viktig for oss å sitte der, for det er de stedene man kan påvirke aller mest". Videre var de representert i flere mindre, ikke alltid nasjonale, organer som kunne være steder for mer subtil påvirkning. I tillegg til råd og utvalg oppnevnt av offentlige myndigheter satt organisasjonen også i flere arbeids-, referanse- og styringsgrupper til ulike forskningsprosjekter. Også denne organisasjonen opplevde betydningen av formell representasjon som veldig varierende. Likevel mente de at forvaltningskorporatismen ga dem nærhet til beslutningstakerne. De opplevde representasjonen som avgjørende fordi formelle fora også bidro til mer uformelle og individuelle kontakter. Som generelt viktigst oppfattet de det å være synlig som organisasjon.

Organisasjon 2 hadde sittet i ulike offentlige råd og utvalg tidligere, men hadde aktuell ingen slik representasjon. Dette var avhengig av aktuelle saker som gjald organisasjonen, og ikke minst av organisasjonens kapasitet. Organisasjonen hadde derimot brukerrepresentanter i 3-4 nasjonale referanse- og forskningsgrupper, som jobbet med oppfølging av diagnosen.

4.3.2. Kanalenes effektivitet

Organisasjon 1 prøvde å bruke også mer uformell påvirkning av politikk og samfunn. Men de opplevde det som vanskelig å få publisert leserinnlegg eller saker i media. De hadde tonet dette litt ned fordi det opplevdes som for tungt. Kampanjer og reklamer brukte de ikke som påvirkningsmiddel, da de oppfatter dette som for dyrt. Det var hovedsakelig Stortinget, men også andre, som tok uformell kontakt med organisasjonen. Etter organisasjonens opplevelse

hadde Stortinget mer frihet enn andre deler av myndighetene: "Det er lettere for en stortingsrepresentant å ta kontakt enn for en byråkrat".

Organisasjon 3 derimot hadde gjort veldig god erfaring med kampanjearbeid. De hadde fått gode avtaler med avisene for å annonsere til redusert pris. I tillegg brukte de leserinnlegg aktivt. De hadde omtrent ukentlig kontakt med media, noe de forklarte med at deres helsetematikk var veldig aktuell for tiden. Men organisasjonen brukte likevel mest tid på å møte sentrale beslutningstakere direkte. For å nå organisasjonens overordnede formål drev de både med konkret lobbyvirksomhet og pleide kontakter til flest mulig beslutningstakere. Det hente at personer i det offentlige tok uformell kontakt med organisasjonen, spesielt i forbindelse med statsbudsjettet og når regjeringen jobbet med saker som berørte organisasjonen. Også når opposisjonen foreslå saker på Stortinget ble organisasjonen ofte invitert til korte møter. Dette hadde de gjort god erfaring med. Videre invitertes organisasjonen noen ganger med på politiske presentasjoner, lanseringer og lignende.

Organisasjon 2 mente at de ikke var veldig flinke til å bruke uformell påvirkning. Men de hadde vært med på Arendalsuka de siste årene, "en årlig arena hvor nasjonale aktører innenfor politikk, samfunns- og næringsliv møter hverandre og møter folk for debatt og utforming av politikk for nåtid og framtid"². Her hadde organisasjonen, i samarbeid med andre, invitert til møter med beslutningstakere for å sette viktige saker på agenda. Videre hadde organisasjonen lagd noen korte informasjonsfilmer om diagnosen. I tillegg til å ligge på hjemmesiden ble filmene vist på reklamefrie dager de to siste årene. Organisasjonen prøvde også å få saker i media, men opplevde dette som vanskelig: "Der er vi ikke stor nok interessant, og dette gjelder ikke alle". Mediekontakt oppstod som regel gjennom paraplyorganisasjonen, fordi det var denne media henvendte seg til. Organisasjonen hadde lite uformell kontakt med politikere, men det var mange fagfolk som tok kontakt med dem.

For organisasjon 1 opplevdes de formelle kanalene som mer effektive for å bli sett, mens det var de uformelle kanalene som var mer effektive for å bli hørt. Det var ofte det usynlige arbeidet som ga resultater: "det skjer mer som folk ikke vet at vi har stått bak". Heller ikke organisasjon 2 kunne si at formelle eller uformelle kanaler var viktigere. De opplevde begge deler som like viktige. Kombinasjonen av å delta på høringer, jobbe sammen i nettverkene og ta direkte kontakt med politikerne kunne løfte enkeltsaker. Også organisasjon 3 opplevde begge deler som viktige. Dersom de måtte velge hadde de holdt fast ved de uformelle kanalene, som samlet sett

² <http://www.arendalsuka.no/>

ga litt mer resultat: "Vi får veldig mye på gangen". Men de var usikkert på om de uformelle kontaktene kunne vært opprettholdt uten de formelle kontaktene. Organisasjonen opplevde derfor en sterk sammenheng mellom de formelle og de uformelle kanalene.

5. Drøfting - Frivillige organisasjoners påvirkning

I det følgende skal jeg drøfte mine funn i lys av litteraturen og tidligere forskning presentert i teoridelen. Jeg skal belyse forskningsspørsmålene hver for seg, før jeg avsluttende skal drøfte oppgavens problemstilling i lys av hovedfunnene.

5.1. Hvordan jobber organisasjonene?

Organisasjonene jeg intervjuet var pasient- og brukerorganisasjoner for ulike diagnoser og lidelser. Sentrale aktiviteter i disse var politisk påvirkningsarbeid, brukermedvirkning, informasjonsarbeid, medlemstilbud og likepersonsarbeid. Oppgavene bestå i direkte aktiviteter rettet mot medlemmene, og arbeid for organisasjonens formål gjennom ulike påvirknings- og informasjonsarbeid. Organisasjonene var dermed både medlemsrettet og konfliktorientert. Dette sammenfaller med Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008, 13) sin kategorisering av interesseorganisasjoner.

Organisasjonen oppfylte alle de seks rollene som både Sandkjær Hanssen, Helgesen og Vabo (2011, 277-278) og stortingsmeldingen (KUD 1997, 10-11) viste til. De jobbet interessepolitisk ved å gi innputt til politiske beslutninger, og var demokratiske aktører i politiske prosesser. Videre var de sosiale felleskap, som jobbet medlemsrettet ved å tilby sosiale aktiviteter og likemannsarbeid. De formidlet kunnskap og læring om sin medlemsmasse og deres utfordringer gjennom sitt informasjonsarbeid. Dermed skapte de tillit og motvirket fordommer i samfunnet. Dessuten var de aktører i arbeidsmarkedet ved å sysselsette flere ansatte. Videre drev organisasjonene med ulike tiltak som støttet medlemmene og samfunnet som helhet. Dermed var de viktige samfunnsaktører som bidro til et samfunnsmessig mangfold.

Samarbeid med andre organisasjoner og relaterte fagmiljøer virket å være svært viktig for alle organisasjoner. Samtlige var medlem i minst en overordnet paraplyorganisasjon. Gjennom disse øktes innflytelsen ved å samstemme synspunkter rundt felles saker. Spesielt for diagnoseorganisasjonen virket arbeidet gjennom paraplyorganisasjonen svært viktig. Det førte dem tett på sakene, fordi paraplyorganisasjoner var naturlige kontaktpunkter for både media og politikere. Det kan antas at mye av det interessepolitiske arbeid til mindre diagnoseorganisasjoner avspiller seg gjennom paraplyorganisasjonene. Uansett størrelse så gjør

samarbeid organisasjonene sterkere. På noen områder derimot kan det være mer lønnsomt å jobbe alene. Organisasjon 1 sammenfattete det slikt: "Det handler om å ha et svært nettverk, og å vite å spille på det på riktig tid".

5.1.1. Organisasjonenes utfordringer

Alle organisasjonene opplevde det som en stor utfordring å prioritere riktig mellom de ulike oppgavene. De måtte oppfylle forventninger om å ha en mening i mange saker, og å være synlig i aktuelle debatter. Dette kunne føre til utfordringer med å fokusere på én sak om gangen. Organisasjonene hadde alle et ønske om å jobbe mer interessepolitisk, men opplevde å stå i et stadig spenningsforhold. Spesielt diagnose-organisasjonen måtte ofte nedprioritere interessepolitisk arbeid for å etterkomme sitt medlemsrettete arbeid.

Etter mine funn kan det se ut som om spesielt mindre diagnose-organisasjoner prioriterer medlemsrettet arbeid, som sosiale aktiviteter, kurs og likepersonsarbeid, foran interessepolitisk arbeid. En kan anta at slike organisasjoner jobber annerledes enn for eksempel store funksjonshemmedes organisasjoner. Det kan også virke som om det stilles høyere krav til organisasjoner rundt mindre kjente diagnoser, enn til de som organiserer en kjent type diagnose eller funksjonshemming. Både når det gjelder medlemstilbud og opplysningsarbeid i samfunnet.

Videre virker også den interne organiseringen å være avgjørende for organisasjonenes prioriteringer. Dersom regional- eller lokalleddene står for det meste av det medlemsrettete arbeidet, så har sentralledet større mulighet til å prioritere organisasjonens interessepolitiske arbeid. Dette krever ressurssterke tillitsvalgte på alle ledd. Ressursene blant medlemmene kan være svært utfordrende for pasient- og brukerorganisasjoner der de fleste har en egen diagnose eller nær familie med store omsorgsbehov.

En annen utfordring ligger i de økonomiske betingelsene for frivillige organisasjoner. Organisasjonene opplevde disse som ganske stramme. De erfarte at reduserte ressurser gikk utover både kvalitet og omfang av deres arbeid. Noen opplevde å miste litt av sin frihet ved at myndighetene i økende grad finansierte dem gjennom prosjektmidler. "Vi har en opplevelse av at myndighetene prøver å yte mindre bidrag inn til at vi kan være de vi er satt til å være - vaktbikkjer, medspiller, motstander og medstander overfor myndighetene på deres forslag", sa organisasjon 1. Hvor mange midler frivillige organisasjoner får tildelt virker å være avhengig av både organisasjonenes størrelse og hvor aktuell tematikken deres er i politikken. Det virker

ikke å spille noen rolle hvor mye reelt arbeid organisasjonen utfører. Dette kan oppleves som utfordrende for mindre men svært aktive organisasjoner.

5.2. Hvordan bruker organisasjonene Internett og sosiale medier?

Gulbrandsen og Sivesind (2013, 18) mente at internettverktøy både brukes til å kommunisere med medlemmer, den alminnelige opinion og med massemedia. I dag bør det være vanskelig for en nasjonal frivillig organisasjon som ikke er representert på Internett. Alle organisasjonene jeg snakket med brukte Internett og hadde en hjemmeside. Dette sammenfaller med Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 48) sin forskning, der nærmest alle de nasjonale organisasjonene anga å bruke Internett og å ha en hjemmeside. Hjemmesider brukes til å informere generelt om organisasjonenes arbeid og om diagnoser de jobber med. De er informasjonsplattformer for både medlemmer, fagpersoner og andre interesserte.

Den generelle nytten av internettverktøy opplevdes av alle intervjuete organisasjoner som svært høy. Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 50) fant at nasjonale organisasjoner opplevde internettverktøy som mest nyttig til å informere medlemmer om aktiviteter og til å markedsføre og profilere foreningen. Dette stemmer overens med mine funn. Organisasjonene opplevde at internettverktøyene bidro både til å informere deres medlemmer og til å nå ut til potensielle nye medlemmer. I tillegg bidro de til å informere fagpersoner og andre interesserte om diagnosene og relatert forskning. Hjemmesidene opplevdes som mest nyttig, da disse gjorde det mulig å dele informasjon i stort omfang. En organisasjon nevnte spesielt muligheten til å dele informasjon med organisasjonens tillitsvalgte på lokalnivå som svært nyttig, slik som også flere av de nasjonale organisasjonene i Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 50) sin undersøkelse. Videre fant Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 50) at internettverktøy opplevdes som minst nyttig til å påvirke opinionen eller politikere, og til å skape debatt i organisasjonen. Dette stemmer kun delvis overens med mine funn. Organisasjonene jeg intervjuet opplevde internettverktøy som lite nyttig til å påvirke opinionen eller politikere. Derimot opplevde de at historier og saker om deres medlemmer kunne skape både synlighet og debatt.

Alle organisasjonene jeg intervjuet var representert på sosiale medier, både på Facebook, Twitter og Instagram. Generelt benyttet de sosiale medier mest til å informere medlemmene og til å øke organisasjonens synlighet. Dette sammenfaller med Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 49) sine funn fra undersøkelsen i 2013. Hovedfokuset i alle organisasjonen lå på det

sosiale nettverket Facebook. Der postet organisasjonene nyheter, interessepolitikk og saker om medlemmene sine. Organisasjonene prøvde å øke synligheten ved å bli likt og delt av flest mulig. Mens hjemmesider brukes til å legge ut statisk informasjon og fakta, så brukes Facebook til å dele nyheter og skape debatt og synlighet. I tillegg brukes Facebook også som kanal for kommunikasjon med både medlemmer, fagfolk og andre interesserte. Ingen av organisasjonene klarte å bruke Instagram effektivt i deres arbeid. Også Twitter bruktes minimalt av to organisasjoner, fordi de manglet en strategi for å bruke det effektivt i deres arbeid. Barne- og ungdomsorganisasjonen derimot brukte Twitter mye mer, spesielt rundt arrangementer og møter.

Som Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse (2012, 58) påpekte har sosiale medier bidratt til at dialoger og debatter som tidligere kun ble ført internt blant medlemmene i en organisasjon nå enkelt kan føres med et bredere sett av interessenter. Alle organisasjonene jeg intervjuet satset på å nå også andre interesserte i tillegg til medlemmene sine. Det er først når innlegg deles utenfor medlemmenes egen krets at reell påvirkning kan skje. Effektiviteten av sosiale medier avhenger av hvor kjent organisasjonene er og hvor bredt de evner å nå ut med sitt budskap. Barne- og ungdomsorganisasjonen skilte seg ut med klart flest følgere på Facebook, selv om den var minst i antall medlemmer. Det kan antas at flere følgere gir et sterkere utgangspunkt for å lykkes gjennom sosiale medier.

Sammenfattende kan en si at organisasjonene brukte Internett generelt, og sosiale medier spesielt, med ulike formål og i ulik grad. Hovedvekten lå helt klart på hjemmesider og Facebook. Dette er internettverktøy alle organisasjoner vet å bruke. De andre sosiale mediene krever mer kompetanse. I tillegg koster det både tid og ressurser å være tilstede på alle kanaler. I Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 51) sin undersøkelse anga organisasjonene disse to grunner som mest relevante for å ikke bruke sosiale medier. Det ser ut som om frivillige organisasjoner generelt kunne få mer ut av sosiale medier, dersom de hadde bedre strategier for å bruke disse. Det er mulig at Barne- og ungdomsorganisasjoner gjennom sine yngre ansatte har bedre kunnskap i bruk av sosiale medier. I tillegg kan det antas at organisasjoner med mange, eller utelukkende, unge medlemmer generelt har bedre forutsetninger for å lykkes gjennom sosiale medier.

5.3. Hvilken myndighetskontakt har organisasjonene?

Tidligere forskning viste en klar nedgang i nasjonale organisasjoners kontakt med offentlige myndigheter de siste tiårene (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 79). Likevel hadde alle

organisasjonene jeg snakket med mer eller mindre regelmessige kontakt med offentlige myndigheter. Hovedvekten av denne kontakten virket å ligge på Stortinget og dens komiteer. Generelt bidro organisasjonene forholdsvis ofte i høringer, spesielt rundt statsbudsjettet. Hvem frivillige organisasjoner har kontakt med ser ut til å avhenge av hvem som har fagansvaret og hvor sakene behandles. Videre hadde organisasjonene også mye kontakt med sentrale departementer og direktorater. To av organisasjonene hadde minst ukentlig kontakt med disse. Hvor ofte organisasjonene hadde kontakt med offentlige myndigheter virket å ha en sterk sammenheng med deres ressurser og prioriteringer. Diagnose-organisasjonen, som fokuserte veldig på medlemsrettet arbeid, virket å ha klart minst kontakt med myndighetene.

Undersøkelsen i 2013 viste at nasjonale organisasjoner hadde hyppigst kontakt med direktorater og ytre etater (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 81). Dette samsvarer ikke med mine funn, som viser at organisasjonene hadde mest kontakt med Stortinget, særlig i forbindelse med komitehøringer. Organisasjonene opplevde det som generelt lettere å komme i kontakt med politikerne på Stortinget enn med byråkratene i forvaltningen.

Nedgangen i organisasjonenes kontakt med myndighetene kunne i følge Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 82) enten forklares med at kontakten i dag gikk mer gjennom paraplyorganisasjonene, eller at organisasjonene manglet de nødvendige ressursene for å holde regelmessig kontakt. Etter mine funn så kan begge disse grunner være tilfelle, spesielt for diagnose-organisasjoner. Jeg fant både at paraplyorganisasjonen spilte en stor rolle i deres påvirkningsarbeid og at de manglet ressurser til å sitte i offentlige råd og utvalg.

Omtrent halvparten av organisasjonene i undersøkelsen i 2013 hadde engasjert seg i saker som hadde vært oppe til drøftelse eller vedtak i et offentlig organ (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 85). Organisasjonene jeg intervjuet hadde alle engasjert seg i slike saker i det siste. Noen av organisasjonene ble ofte spurt om deres synspunkter, særlig fra Stortinget. I spesielle saker ba organisasjonene også selv om møter med partigrupper. Måten organisasjonene engasjerte seg på var både gjennom å sende skriv, ta opp saken i media, delta på høringer, skape debatt, dele saken på sosiale medier og samle underskrifter. I tillegg opplevdes også personlig kontakt med beslutningstakerne som veldig viktig. Dette sammenfaller langt på vei med funnene Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 85) gjorde.

Kun to av de tre intervjuede organisasjoner var representert i offentlige råd eller utvalg. Dette støtter den tidligere forskningen som viste at det i 2013 kun var 13 % av organisasjonene som

var representert i slike formelle organer (Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016, 83). Videre er det også sammenfallende med teorien, som forteller om en klar reduksjon av antall råd og utvalg siden begynnelsen av 1980-tallet (Thesen og Rommetvedt 2009, 39). Om en organisasjon er representert i råd og utvalg virker å avhenge på den ene siden av organisasjonens kapasitet til å sitte i slike utvalg. I små organisasjoner, der også nasjonalleddet jobber veldig medlemsrettet, virker det å mangle ressurser til fast representasjon. I tillegg virker representasjonen å avhenge av tematikkene som gjelder organisasjonens medlemmer. Det kan antas at mindre diagnose-grupper ikke er like ettertraktete som mer generell favnende organisasjoner. Det kan virke som om det er kun de etterspurte og ressurssterke organisasjoner som har slik representasjon. Dette ville bekrefte Thesen og Rommetvedt (2009, 34) i at forvaltningskorporatisme har en høy adgangsbegrensning. Betydningen av representasjon i offentlige råd og utvalg ser ut til å variere veldig fra sak til sak. Det kan antas at byråkratiet, med tunge og langvarige prosesser, vanskeliggjør direkte resultater. På kort sikt virker kontakten med Stortinget og den politiske ledelsen i departementene å ha større betydning for organisasjonene.

Thesen og Rommetvedt (2009, 34) skilte mellom seks ulike strategier frivillige organisasjoner kunne ta i bruk for å utøve innflytelse på politiske beslutninger: forvaltningskorporatisme, høringsdeltakelse, forvaltningslobbyisme, parlamentslobbyisme, mediestrategi og mobiliseringsstrategi. Felles for alle organisasjonene jeg intervjuet var at de brukte strategien høringsdeltakelse mye. Parlamentslobbyisme ble mer brukt enn forvaltningslobbyisme, men begge strategier avhang veldig av aktuelle saker. Den største organisasjonen og Barne- og ungdomsorganisasjonen brukte også forvaltningskorporatisme i utstrakt grad. Mediestrategien var den som skapte størst utfordringer for organisasjonene. Det er sannsynlig at denne er sterkt avhengig av tematikkens aktualitet i politikk samfunn. I tillegg brukte alle organisasjonene sosiale medier til å sette saker på dagsorden og til å skape debatt. Mobiliseringsstrategien ble brukt i liten grad.

Sammenfattende kan en si at frivillige organisasjoner har flere ulike kontakter med offentlige myndigheter. Resultatene varierer, men det virket likevel veldig betydningsfull å opprettholde disse kontaktene. Det virker som om frivillige organisasjoners synspunkter ofte blir lyttet til, men ikke alltid tatt hensyn til. Organisasjonene kan oppleve å gjenta seg selv ofte uten å se noen effekt. Likevel opplevde alle intervjuete organisasjonene at politikerne generelt var opptatt av deres saker, og alle organisasjoner kunne fortelle om positive resultater.

5.3.1. Formelle og uformelle kanaler

Det var hovedsakelig Stortinget som tok uformell kontakt med organisasjonene. Det kan antas at det er lettere for stortingsrepresentanter å ta mindre formell kontakt med organisasjonene enn for byråkrater i andre deler av myndighetene. Diagnose-organisasjonen opplevde lite uformell kontakt fra politikerne, men ble kontaktet av mange fagfolk. Etterspørselen etter synspunkter og ekspertise kan antas å avhenge av både organisasjonenes tematikk og kontaktnettverk.

Alle intervjuete organisasjonene prøvde å bruke mer uformell påvirkning av politikk og samfunn. Eksempler for dette var holdningskampanjer, leserinnlegg, debattmøter eller informasjonsfilmer. Alle organisasjoner brukte noen av disse påvirkningsmidler, men ikke så mye som de hadde ønsket seg. En av organisasjonene hadde gjort veldig gode erfaringer med kampanjer, mens en annen oppfattet dette som for dyrt. Det å gå ut med en sak i media, eller å få publisert leserinnlegg opplevdes som svært vanskelig og tidkrevende for to av de tre intervjuete organisasjonene. Også her kan det antas at effektiviteten vil være avhengig av hvor aktuell tematikken er i politikk og samfunn, samt hvor kjent organisasjonen som er.

Avsluttende ønsket jeg å belyse om det er formelle eller uformelle kanaler som er mest effektive for å bli sett og hørt som organisasjon. En organisasjon opplevde at det var de formelle kanalene som var mer effektive for å bli sett, mens det var de uformelle kanalene som var mer effektive for å bli hørt. De erfarte at det ofte var det usynlige arbeidet som ga resultater. En annen organisasjon trodde at den ble mest sett gjennom de uformelle kanalene, men at både formelle og uformelle kanaler var like viktige. Dette bekrefter Thesen og Rommetvedt (2009, 54) i at formell og uformell kontakt med offentlige myndigheter oppfattes å ha like mye betydning blant samfunnslivsorganisasjoner. Det kan forstås slik at det er kombinasjonen av å sitte i offentlige råd og utvalg, delta på høringer og ta personlig kontakt med politikerne som er avgjørende.

I tillegg ser det ut som om de uformelle kontaktene kan være svært avhengig av de formelle kontaktene. Det virker som om organisasjoner uten representasjon i offentlige råd og utvalg ikke har like stor mulighet for å knytte uformelle kontakter. Den uformelle kontakten igjen styrker synligheten og dermed etterspørselen etter organisasjonene. Dermed kan det ser ut som om de to former ikke bare henger sammen, men også er avhengig av hverandre. Dette står i motsetning til Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 95) som mente at politisk innflytelse ikke lengre avhenger fra organisasjonshierarkiene og tilgang til de korporative organene. Men det bekrefter Thesen og Rommetvedt (2009, 52) i at sannsynligheten for lobbepreget kontakt øker dersom en organisasjon er representert i offentlige råd og utvalg.

5.4. Hvordan fremmer organisasjonene sine interesser?

Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008) kategoriserte pasient- og brukerorganisasjoner som medlemsorienterte organisasjoner i et konfliktorientert samfunnsperspektiv. De tilegnet organisasjonene rollen som formidlere av individenes egeninteresser inn mot den politiske arenaen (Wollebæk, Selle og Strømsnes 2008, 13-15). Etter min oppfatning hadde alle de intervjuede organisasjonene denne rollen. Avhengig av deres ressurser prøvde de å gjøre sitt beste for å etterkomme medlemmenes behov internt, samt å formidle og arbeide for deres politiske interesser utenfor organisasjonen.

Videre så Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008) det som en forutsetning at alle organisasjoner har samme mulighet til å påvirke politiske beslutninger. Systemet må være åpent, slik at det er lett å organisere sine interesser, og makten må ikke være sentralisert (Wollebæk, Selle og Strømsnes 2008, 13-15). I teorien hadde alle organisasjonene jeg intervjuet de samme mulighetene til å jobbe for sine medlemmers interesser. I praksis virker det derimot ikke fullt så rettferdig. Mindre diagnose-organisasjoner har ikke mulighet til å verve like mange medlemmer, og kan dermed ikke snakke like manges sak, som store funksjonshemmedes organisasjoner. Når de har færre medlemmer, og diagnosen ikke er allmenn kjent, blir organisasjonene ikke like synlige. De får mindre oppmerksomhet og mindre ressurser, og kan dermed ikke påvirke like mye som større organisasjoner. I tillegg er en slik organisasjon ikke like etterspurt til å sitte i offentlige råd og utvalg. Ved å ha mindre formelle kontakter kan den miste muligheten til uformelle kontakter som springer ut av formell representasjon. Et stort kontaktnettverk virker å være svært essensielt for frivillige organisasjoner. I tillegg virker det som om utgangspunktet, til å kunne nå fram og være synlig, avhenger av hvor aktuell organisasjonenes formålsområde er i politikk og samfunn. Det kan antas at organisasjoner som opplever stor aktualitet og etterspørsel i en periode vil miste denne posisjonen seinere til fordel for andre organisasjoner og tematikker.

Den største utfordringen for interesseorganisasjoner ser ut til å være prioriteringen mellom medlemsrettet og interessepolitisk arbeid. Hvordan frivillige organisasjoner prioriterer, og hvilke strategier de velger, virker å være avhengig av mange ulike momenter. Jeg fant at det er både organisasjonenes størrelse, organisering og tematikk som spiller en avgjørende rolle. Videre virker strategiene å være avhengig av om organisasjonen er representert i formelle fora. Funnene mine bekrefter dermed Thesen og Rommetvedt (2009, 46) i at det er både organisasjonstype, grad av profesjonalisering i organisasjonen og korporativ deltakelse som kan

påvirke valget av innflytelsesstrategi. I tillegg er de økonomiske rammebetingelsene en utfordring for frivillige organisasjoner. Også her må de prioritere. Det virker som om organisasjonene kunne yte mye mer dersom de hadde hatt flere midler. Både med tanke på medlemsrettet og interessepolitisk arbeid.

Jeg kunne konstatere at frivillige organisasjoner aktivt bruker Internett og sosiale medier til å fremme deres arbeid og synlighet. Sosiale medier gir mange muligheter, men de krever også stor tilstedeværelse og kompetanse av organisasjonene. Jeg fant at organisasjonene kunne brukt sosiale medier mer systematiske, dersom de hadde hatt mer kompetanse. Dette bekrefter Steen-Johnsen, Enjolras og Kruse (2012, 58) i at frivillige organisasjoner ofte mangler tilstrekkelig kompetanse på dette området. Også kontakten med massemediene krever kompetanse og ressurser, og oppleves av noen organisasjoner som utfordrende. Dette ser ut til å avhenge mest av hvorvidt tematikken de jobber med er aktuell i politikken og samfunnet, og hvor lett det dermed er å opprette kontakt med medier.

Frivillige organisasjoners kontakt med offentlige myndigheter er svært viktig, selv om resultatene varierer. Generelt opplever organisasjonene å bli lyttet til, og ofte også å bli tatt hensyn til. Regelmessig kontakt virker å avhenge av organisasjonens ressurser. I tillegg ser den ut å være avhengig av organisasjonenes størrelse og typ, samt hvilken tematikk organisasjonen jobber med. Jeg fant at organisasjonene brukte svært mange ulike kanaler for å fremme sine interesser overfor beslutningstakerne. Dette bekrefter Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen (2016, 87) i sine funn om at organisasjonene i gjennomsnitt brukte 5,2 ulike kanaler for å engasjere seg i en sak. Selv om kanalene hver for seg ikke alltid fører til ønsket resultat så er det summen av disse som skaper en påvirkningskraft. Frivillige organisasjonene bruker både formelle og uformelle kanaler til påvirkning, uten at en av delene kan ansees som mer effektiv. Tvert imot så må de kunne ansees som supplerende.

Mine funn bekrefter dermed Thesen og Rommetvedt (2009, 56) i at frivillige organisasjoner i stor grad kombinerer ulike strategier og aktiviteter for å påvirke politikken. Videre kunne jeg bekrefte Thesen og Rommetvedt (2009, 58) i at organisasjonene har politisk innflytelse og at deres strategier i mange tilfeller er vellykkede.

6. Konklusjon

Målet med denne oppgaven har vært å gi et teoretisk og analytisk overblikk over frivillige organisasjoners påvirkning av offentlig politikk og samfunn. Både mine egne funn og tidligere

forskning tydeliggjør at frivillige organisasjoner fortsatt har en viktig rolle i samfunnet. De har mange ulike muligheter for påvirkning, og vet som regel å bruke disse. Frivillige organisasjoner fremmer sine interesser gjennom mange ulike kanaler samtidig, både formelle og uformelle. Generelt gir disse kanalene organisasjonene en stor gjennomslagskraft. Men det synes også at interessepolitisk arbeid krever svært stor kompetanse og tilstedeværelse. I tillegg ser det ut som om utgangspunktet for påvirkningsmulighetene ikke er lik for alle organisasjoner. Det er flere momenter som virker å være avhørende for hvor stor de reelle mulighetene til påvirkning er, ikke minst organisasjonenes egne prioriteringer av sine ressurser.

Både tidsperspektivet og kravene til oppgavens omfang har satt begrensninger på arbeidet. Jeg hadde gjerne hatt mer tid til å utvide utvalget mitt, samt til å trekke inn mer relevant litteratur. I tillegg kunne jeg utvidet oppgaven ved å trekke inn mer av den tidligere forskningen. Dette kunne ha styrket oppgavens reliabilitet og validitet. Det ville vært interessant å se nærmere på hvorvidt tilgang til formell kontakt med offentlige myndigheter også gir tilgang til mer uformell kontakt. Likeså ville organisasjonenes bruk av sosiale medier, og deres relasjon til paraplyorganisasjoner, vært relevante tema for videre forskning.

7. Kildeliste

Arnesen, Daniel, Karl Henrik Sivesind og Trygve Gulbrandsen. 2016. *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 2016:5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Nedlastet 2. februar 2017.

www.sivilsamfunn.no/Ressurser/Publikasjoner/Rapporter/2016/2016-5

Christensen, Tom, Morten Egeberg, Per Lægreid og Jacob Aars. 2014. *Forvaltning og politikk*. 4. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Enjolras, Bernhard, Rune Karlsen, Kari Steen-Johansen og Dag Wollebæk. 2013. *Liker - liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Gulbrandsen, Trygve og Guro Ødegård. 2011. *Frivillige organisasjoner i en ny tid: Utfordringer og endringsprosesser*. Rapport 2011:1. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Nedlastet 9. februar 2017.

www.sivilsamfunn.no/Ressurser/Publikasjoner/Rapporter/2011/2011-001

Gulbrandsen, Trygve og Karl Henrik Sivesind. 2013. *Nasjonale organisasjoner: en første oversikt*. Rapport 2013:5. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utg. Oslo: Abstrakt Forlag.

KKD (Kultur- og kirke departementet). 2007. *Frivillighet for alle*. St. meld. nr. 39 (2006-2007). Oslo: Kultur- og kirke departementet. Nedlastet 18. februar 2017.

www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-39-2007-/id477331/

KUD (Kulturdepartementet). 1997. *Om statens forhold til frivillige organisasjoner*. St. meld. nr. 27 (1996-1997). Oslo: Kulturdepartementet. Nedlastet 18. februar 2017.

www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1996-97&paid=3&wid=b&psid=DIVL1140

- Rommetvedt, Hilmar. 2011. *Politikkens allmenngjøring og den nypluralistiske parlamentarismen*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sandkjær Hanssen, Gro, Marit Kristine Helgesen og Signy Irene Vabo. 2011. *Politikk og demokrati: En innføring i stats- og kommunalkunnskap*. 3. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Steen-Johnsen, Kari, Bernhard Enjolras og Anja Emilie Kruse. 2012. *Nettverkssamfunn og frivillige organisasjoner*. Rapport 2012:1. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Thesen, Gunnar og Hilmar Rommetvedt. 2009. "Norske organisasjoners strategier for politisk innflytelse." I *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk*, redigert av Bernard Enjolras og Ragnhild Holmen Waldahl, 32-63. Oslo: Novus Forlag.
- Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen. 2000. *Frivillig innsats – Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, Dag, Per Selle og Kristin Strømsnes. 2008. *Endringsprosesser i norsk frivillighet: En kunnskapsoversikt*. Rapport til Kultur- og kirke departementet i forbindelse med kunnskapsoppsummering knyttet til frivillighetsarbeid. Rapport 2008:6. Bergen: Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier.

8. Vedlegg

8.1. Vedlegg 1 - Intervjuguide

Bakgrunnsdata

- antall medlemmer i organisasjonen
- antall ansatte i organisasjonen

Spørsmål

1. Hvilke aktiviteter eller tiltak er spesielt viktig for å realisere formålet til organisasjonen?
2. Hvilke webtjenester benytter organisasjonen?
3. Hva bruker organisasjonen sosiale medier til?
 - a. Dersom organisasjonen ikke bruker sosiale medier, hva er årsaken til det?
4. Hvordan opplever organisasjonen nytten av Internett? Hva er den mest egnet til?
5. Har Deres organisasjon regelmessig kontakt med sentrale offentlige myndigheter?
 - a. Hvem har deres organisasjon regelmessig kontakt med?
 - b. Hvor ofte har organisasjonen kontakt med de ulike instansene?
 - c. Hvilken betydning har kontakten med de ulike instansene?
6. Har organisasjonen engasjert seg i konkrete saker som har vært oppe til drøftelse eller vedtak i offentlige organer?
 - a. På hvilken måter har organisasjonen engasjert seg?
 - b. Ble det tatt hensyn til organisasjoners synspunkter?
7. Er deres organisasjon representert i noe utvalg, råd, styre, komite eller kommisjon oppnevnt av regjering eller departement?
 - a. Hvis ja, hvor mange slike utvalg er organisasjonen representert i?
8. Hvilken betydning har organisasjonens representasjon i offentlige utvalg, råd, styrer, komiteer eller kommisjoner?
 - a. Hvilken betydning har organisasjonens representasjon i offentlig utvalg sammenlignet med mer uformelle kontakter med offentlige myndigheter?

9. Bruker dere mer uformell påvirkning av politikk og samfunn, for eksempel holdningskampanjer eller publisering av leserinnlegg?
10. Bruker dere paraplyorganisasjoner til å ta opp saker?
11. Hvor ofte tar personer i det offentlige uformell kontakt med medlemmer i organisasjonen?
12. Hvor ofte er deres organisasjon i kontakt med media?
 - a. Hvor ofte tar dere kontakt med media for å få fokus på en sak?
 - b. Hvor ofte tar media kontakt med dere for å få informasjon?
13. Hvilken betydning har kontakten med media?
14. Er det formelle eller uformelle kanaler som er mer effektive til å bli sett og hørt som organisasjon?
15. Hva er de største problemene eller vanskelighetene som organisasjonen møter i arbeidet sitt?
16. Er det noe annet du/dere ønsker å tilføye?

